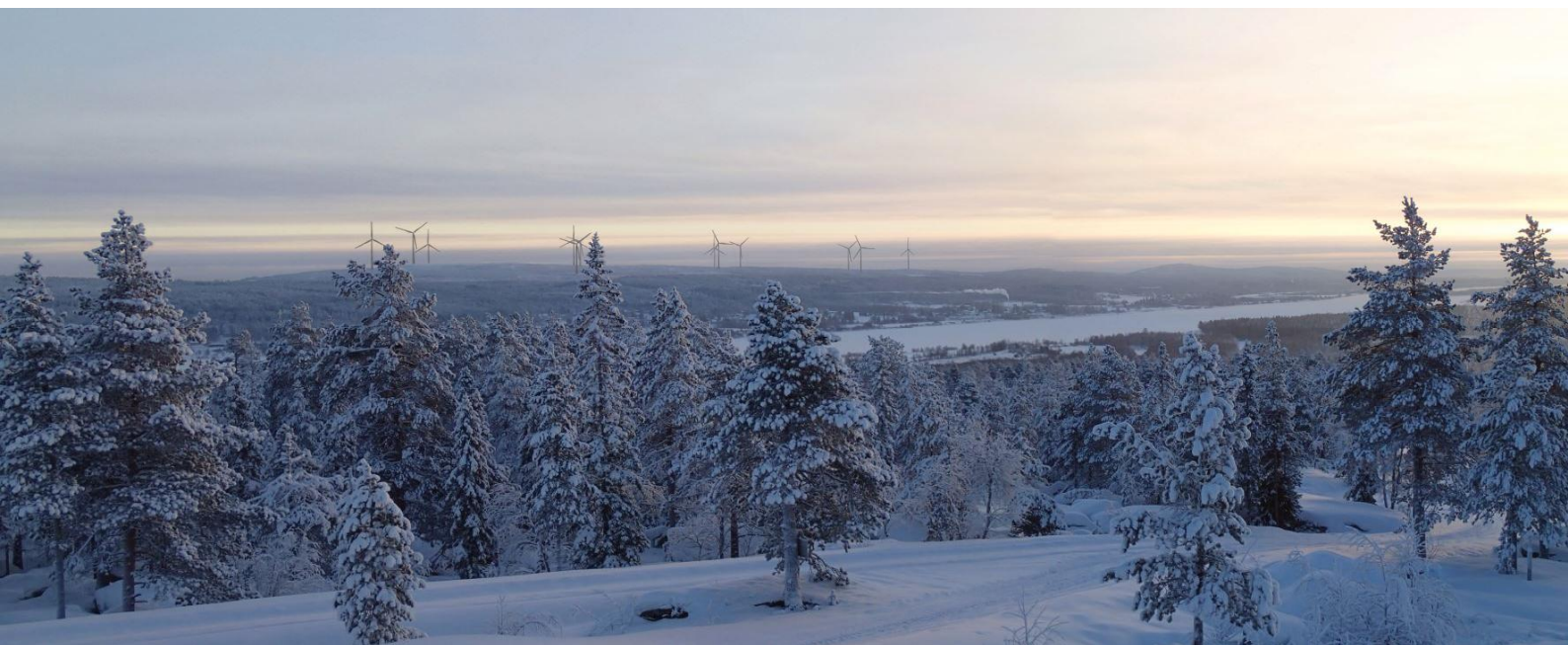

Ylitornion kunta
Reväsvaaran tuulivoimaosayleiskaava
Liite 8

SELVITYS VAIKUTUKSISTA MATKAILUELINKEINOON

10.12.2021

Laatija: Kaisa Merilahti

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	2
2.	MATKAILUELINKEINO ALUEELLA	2
2.1	Matkailun ominaispiirteet ja vetovoimatekijät alueella	2
2.2.	Matkailun taloudellinen merkitys alueella	3
2.3	Matkailutoiminta hankealueen läheisyydessä	5
2.4	Matkailun kehitysnäkymät	7
3.	VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	7
3.1	Kirjallisuuskatsaus aikaisempaan tuulivoiman matkailuvaikutuksista tehtyyn tutkimukseen	7
3.2	Nykytilan kuvauksen ja vaikutusten peilaus saatuun palautteeseen	8
3.3	Matkailuvaikutusten epävarmuudet ja merkittävyys	10
4.	YHTEENVETO	10
5.	LÄHTEET	12

1. Johdanto

Ylitornion kunta on käynnistänyt oikeusvaikutteisen osayleiskaavan laatimisen Reväsvaaran alueelle. Tavoitteena on toteuttaa tuulivoima-alue, joka koostuu enintään 12 voimalasta. Tuulivoima-alueen toteuttaminen edellyttää osayleiskaavan laatimista. Tämä selvitys täydentää osayleiskaavan kaavaselostusta matkailun osalta.

Selvityksessä kuvataan matkailutoiminta keskeisin osin ja sen taloudellinen merkitys kaava-alueen läheisyydessä. Lisäksi esitellään aiemmin tehtyjä tutkimuksia tuulivoiman vaikutuksista matkailuun. Matkailuvaikutusten tarkastelun pohjana käytetään Reväsvaaran tuulivoimahankkeen ympäristövaikutusten arviointiselostusta (YVA-selostus). Reväsvaaran osayleiskaavan valmisteluvaiheessa saatua palautetta peilataan YVA-menettelyssä ja kaavoitusprosessissa tehtyihin tarkasteluihin. Selvityksen lopuksi käydään läpi arvioinnin epävarmuuksia ja merkittävyyttä.

2. Matkailuelinkeino alueella

Reväsvaaran tuulivoima-alueen osayleiskaava-alue sijaitsee Ylitornion kunnassa, noin 4–5 kilometriä kaakkoon Ylitornion kuntakeskuksesta. Ruotsin raja sijaitsee lähimmillään noin 2 kilometrin etäisyydellä suunnittelualueesta länteen. Kaava-alue on kooltaan noin 1040 hehtaaria. Ylitornio sijaitsee Torniojokilaaksossa ja sen naapurikunta Torniojoen Ruotsin puolella on Övertorneå.

2.1 Matkailun ominaispiirteet ja vetovoimatekijät alueella

Aavasaksan matkailualue sijaitsee Ylitorniolla noin 10 kilometrin etäisyydellä kaava-alueen pohjoispuolella. Aavasaksalla on pitkät ja ansiokkaat perinteet matkailukohteena. Aavasaksan vaara on yksi vanhimmista näköalapaikoista ja matkakohteista Suomessa. Vaikuttava vaara- ja jokimaisema sekä keskiyön auringon ihailu ovat houkutelleet matkailijoita vaaran laelle jo 1600-luvulta alkaen. Aavasaksan *Kruunupuiston matkailurakennukset* on valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristökohde. Lisäksi Aavasaksan vaaralla sijaitsee *Struven astemittausketjun* maailmanperintökohteeseen sisältyvä mittauspiste. Astemittausketju hyväksyttiin maailmanperintöluetteloon vuonna 2005 ja se edustaa tieteen ja tekniikan historiaa (www.aavasaksa.fi).

Aavasaksan seudun vahvuuksia ovat erityisesti luonto, maisemat sekä sijainti napapiirillä (Aavasaksan seudun Masterplan 2025). Kokonaisuudessaan Aavasaksan Lappi käsittää ison osan Tornionlaaksoa. Alue vaaroineen ja vesistöineen tarjoaa matkailijalle luonnon ohella harrastus- ja virkistysmahdollisuuksia. *Tornionlaakso* muodostaa myös oman kulttuuriperinteen ja yhtenäisen murrealueen. Keskeistä on rajan ylittävän kulttuurin yhtenäisyys. Aluetta voidaan kutsua myös Meänmaaksi.

Alueelle leimaa-antava piirre on *Tornionjoki*. Se on Euroopan ainoa vapaana virtaava suurjoki. Niin Suomen kuin Ruotsinkin puolen maisemaa hallitsevat jylhät, metsäiset vaarat. Laaksossa luonto on rehevää, vaarojen huipuilla tunturimaisen karua. Alueella tarjottavat aktiviteetit kytkeytyvät tiiviisti ympäröivään luontoon. Lumettomalla kaudella alueella matkailijoille on tarjolla mm. kalastusta, metsästystä, patikointia ja melontaa. Talvikaudella vetovoimatekijöinä on hiihto, laskettelu (Aavasaksan 3 rinnettä ja Ruotsin puolen laskettelukeskukset), moottorikelkkasafarit, koiravaljakkosafarit, lumikenkäily tai porosafarit.

Ruotsin puolella Övertorneån kunnan alueella matkailuyritykset ovat kehittäneet uusia luontoperustaisia palveluja sekä alueen kulttuuriin ja saamelaiskulttuuriin perustuvia elämyksiä.

Erityispiirteenä Övertorneån alueen tarjonnassa on myös erityisryhmille saavutettavat luontomatkailupalvelut.

2.2. Matkailun taloudellinen merkitys alueella

Tilastokeskuksen tilastotietojen perusteella Ylitornion kunnan alueella on viime vuosina toiminut 6–7 majoituspalveluja tarjoavaa yritystä, joiden liikevaihto on noin 2 miljoonaa euroa. Yritysten työllistävä vaikutus on noin 25–30 henkilötyövuotta. Yrityksillä voi olla muutakin matkailuliiketoimintaa kuten ravintolapalveluita tai ohjelmalveluita.

Liikevaihdolla ja työpaikkoina mitattuna matkailu toimialana on Ylitorniolla melko pieni verrattuna teollisuuden ja kuljetuksen toimialoihin. Matkailulla on kuitenkin heijastusvaikutuksia. Matkailijat käyttävät rahaa myös huoltoasemilla, ruokakaupoissa ja erikoisliikkeissä sekä ostavat hyvinvointipalveluja. Matkailu tuottaa siten suoria ja epäsuoria verotuloja. Lisäksi matkailuyritykset tarjoavat myös asukkaille harrastus- ja virkistyspalveluita. Matkailu tuo myös palvelualan työpaikkoja ja siten monipuolistaa elinkeinoelämää.

Ylitornion majoitustilasto

	2018	2019	2020
Liikkeitä	7	6	6
Huoneita	113	104	97
Vuoteita	372	354	334
Huonekäyttöaste (%)	23,2	20,0	16,6
Vuodekäyttöaste (%)		12,4	11,9
Yöpymisen keskihinta (€, sis. alv)	36,59	45,57	37,66
Huoneen keskihinta (€, sis. alv)		97,26	94,15
Saapuneet yhteensä	10 013	7 742	5 153
Kotimaiset	6 946	4 937	4 097
Ulkomaiset	3 067	2 805	1 056
Yöpymiset yhteensä	18 284	16 219	14 346
Kotimaiset	10 428	8 084	10 449
Ulkomaiset	7 856	8 135	3 897
Yöpymiset matkan tarkoituksen mukaan			
Vapaa-aikaan liittyvät (%)	91,0	87,4	65,9
Ammattiin liittyvä (%)	9,0	12,6	34,1
Yöpymiset majoitusmuodon mukaan			
Kotimaiset			
Huoneessa (%)	89,6	96,2	97,6
Matk.pv:ssa/-autossa (%)	10,2	3,7	2,2
Teltassa, muussa (%)	0,2	0,1	0,1

Lähde: Majoitustilasto, Tilastokeskus

Ylitornion alueella on vuosittain rekisteröityjä yöpymisiä noin 15 000–18000. Vuoden 2020 lukuihin vaikutti poikkeuksellinen pandemiatilanne. Rekisteröidyissä majoitusliikkeissä on noin 350 petipaikkaa. Valtaosa ulkomaalaisista matkailijoista on Euroopasta. Suurin kansalaisuusryhmä on ranskalaiset.

Lisäksi Ylitorniolla on noin 1500 kesämökkiä (Suomen virallinen tilasto SVT: Rakennukset ja kesämökit).

Ruotsin puolella Övertorneån kunnassa matkailun talousvaikutuksista tehdyn selvityksen mukaan (Resurs, 2020) majoitusmäärät ovat kasvaneet vuosina 2015–2019. Yleisin rekisteröity majoitusmuoto on ollut leirintäalue ja leirintäaluemökit: 59 prosenttia kaupallisten majoituspalvelujen yöpymisistä. Övertorneåssa toimii kaksi hotelliä, joiden huoneiden käyttöaste oli 16,7 prosenttia (vrt. 58,3 prosenttia keskimäärin Ruotsissa).

Övertorneån majoitustilasto: yöpymiset majoitusmuodon mukaan

	2015	2016	2017	2018	2019
Hotelli	1726	1281	1110	1390	1744
ammattiin liittyviä	617	551	292	1290	490
vapaa-aikaan liittyviä	1109	730	818	100	1254
Mökki	8237	6506	2448	1920	7277
Leirintäalue	7162	7302	7436	7200	7942
Leirintäaluemökit	6550	6417	12135	13048	12066
Retkeilymaja	0	0	6876	11136	3138
Muu majoitus	265	260	351	1605	1647
Yhteensä	23 940	21 766	30 356	36 299	33 814

Vuoden 2019 muutoksia retkeilymajayöpyymisten vähenemiseen ja mökkiyöpyymisten lisääntymiseen selittää, että retkeilymaja näkyi vuoden 2019 tilastossa mökkimajoituksen kategoriassa.

Kaupallisten majoituspalveluiden lisäksi Övertorneåssa vietettiin vuonna 2019 maksuttomasti telttaillen 5 546 yötä, vapaa-ajan asunnoilla 56 416 yötä sekä sukulaisten ja ystävien luona 51 421 yötä. Lisäksi läpikulkumatalla ilman yöpymistä tehtiin 35 122 matkaa Övertorneåan ja päiväkäyntejä 37 017.

Vuonna 2019 kaupallisten majoituspalvelujen suurin käyttäjäryhmä kansallisuuden mukaan oli ruotsalaiset (65 prosenttia). Seuraavaksi suurimmat kansalaisuusryhmät olivat norjalaiset (16 prosenttia) sekä suomalaiset (4 prosenttia) ja saksalaiset (4 prosenttia). Myös muut kansalaisuudet olivat pääasiassa eurooppalaisia.

Övertorneåssa on vuodesta 2018 aloittanut yhdeksän uutta matkailualan yritystä, jotka muodostavat yhden kolmasosan Övertorneån matkailuyrityksistä ja ovat monipuolistaneet matkailijoille suunnattavien palvelujen tarjontaa. Myös matkailun kautta saatu myyntitulo on kasvanut: kaupallisten majoituspalvelujen myynti kasvoi 8,8 miljoonalla eurolla vuodesta 2018 vuoteen 2019.

Eri majoitusmuotojen kävijöiden käyttämä raha sektoreittain (tuhat kruunua) Övertorneåssa vuonna 2019

	Majoitus	Elintarvike	Ravintola	Liikenne	Ostokset	Ohjelma
Hotelli	1 617	84	446	167	56	418
Mökki	6 322	1 293	2 155	718	1 437	2 442
Leirintä	2 662	1 317	1 515	731	1 225	921
Retkeilymaja	941	215	511	323	323	376
Muu majoitus	340	113	146	49	65	97
Päiväkävijät	0	1 836	1 928	2 570	2 111	1 588
Yhteensä	11 882	4 858	6 701	4 558	5 217	5 842

Matkailun työllistävä vaikutus Övertorneåssa vuonna 2019 oli taloudellisten vaikutusten selvityksen mukaan 42 henkilötyövuotta, joista suurimmat sektorit olivat majoitus (13 htv), ravitsemus (11 htv) ja ohjelmopalvelut (8 htv). Pienempiä sektoreita olivat liikenne (4 htv), ostokset (4 htv), ja elintarvike (2 htv) sekä hallinto (1 htv). Luvut kattoivat päivä- ja yökävijöiden lisäksi läpikulkijat sekä vapaa-ajan asunnoilla ja sukulaisten/ystävien luona majoittuneiden työllistävän vaikutuksen. Övertorneån kunnassa nähdään, että tulevat investoinnit matkailuun lisäävät merkittävästi työllisyysvaikutusta tulevina vuosina.

Lisäksi matkailulla on suoria ja välillisiä verovaikutuksia. Övertorneåssa on arvioitu, että matkailun ja vapaa-ajan vieraiden jättämä verotulo oli vuonna 2019 kokonaisuudessaan kunnalle 5,1 miljoonaa kruunua ja maakunnalle 2,7 miljoonaa kruunua. Näistä luvuista suorat verotulot olivat kunnalle 2,1 miljoonaa kruunua ja maakunnalle 1,1 miljoonaa kruunua.

2.3 Matkailutoiminta hankealueen läheisyydessä

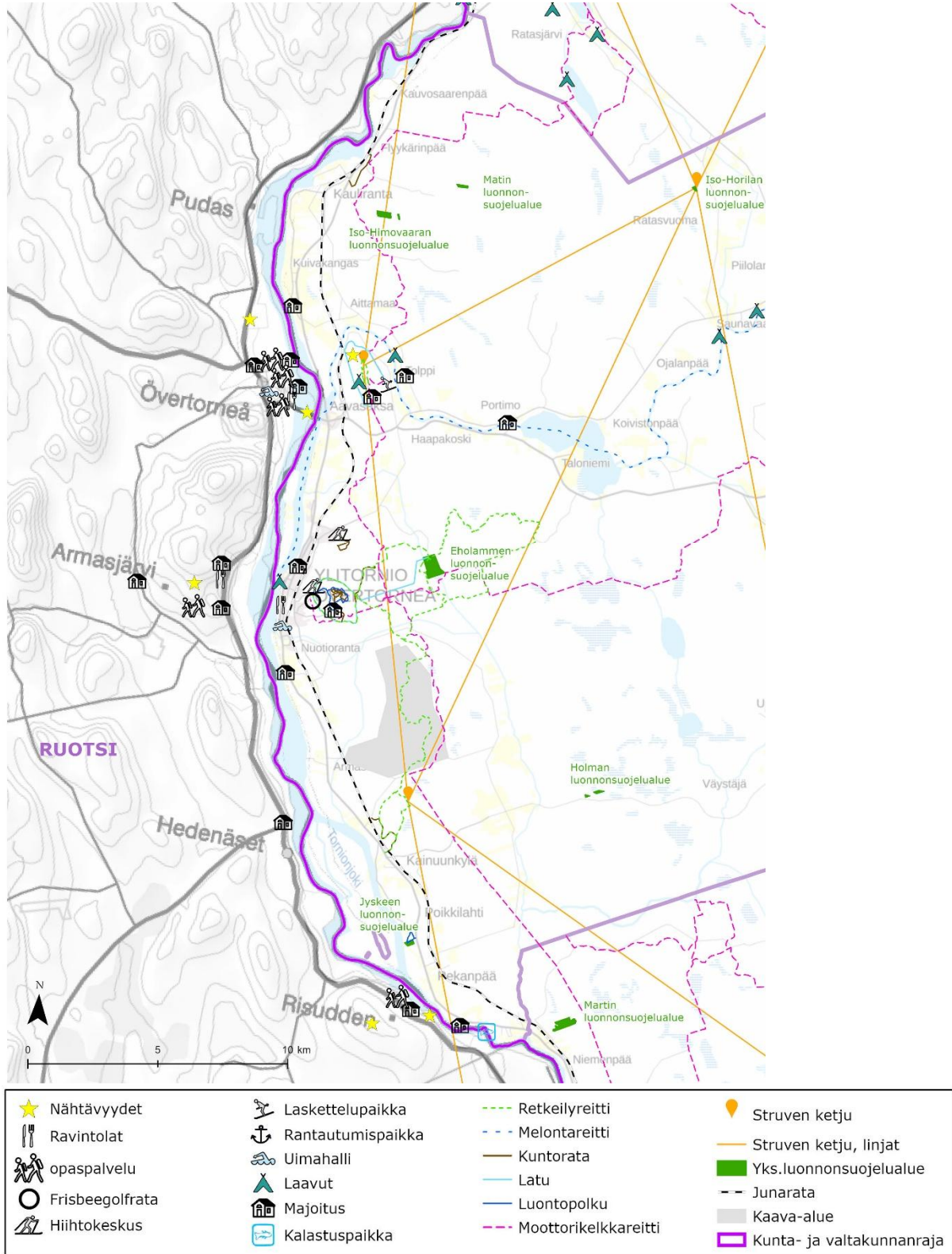
Kaava-alueella tai sen välittömässä läheisyydessä ei ole varsinaista matkailupalvelutoimintaa, vaan tämäntyyppinen toiminta keskittyy muualle Ylitornion kunnan alueelle, erityisesti Aavasaksalle ja vesistöjen ääreen. Aavasaksan matkailukeskus sijaitsee noin kymmenen kilometrin etäisyydellä hankealueen pohjoispuolella.

Lähimpänä oleva kaupallinen majoituskohde sijaitsee Ainiovaaralla, Reväsvaaran pohjoispuolella noin 3 kilometriä lähimmästä voimalasta. Karemajat tarjoaa alueella majoituspalveluita, ja kohteessa on myös 200-paikkainen näköalaravintola. Karemajoilta on suora yhteys Ainionvaaran liikunta- ja ulkoilualueen, latu-, vaellus ja pyöräilyreitiverkostoon.

Hankealueen kautta kulkee retkeilyreitti, joka on osa laajempaa Aurinkovaarojen Jotoksen 50 kilometriä pitkää vaellusreitistöä. Reväsvaaran lakialueella on laavu. Hankealueen itäpuolitse kulkee moottorikelkkareitti.

Övertorneåssa joen läheisyydessä on matkailutoimintaa, jota on sijoittunut Risuddeniin (10 km lähimmästä voimalasta), Luppiovaaralle (7 km), Armasjärvelle (10 km) ja kuntakeskukseen (11 km) sekä kuntakeskuksesta pohjoiseen ja muualle vesistöjen ääreen. Risuddenissa sijaitsee Arthotel Tornedalen sekä Vitsaniemi Gård, joka tarjoaa majoitusta ja luonto- sekä metsästysaktiviteetteja. Hedenäsets Stencafe tarjoaa matkailijoille majoitusta ja kivit tuotteiden myymälän Koivukylässä. Luppiovaaralle aukeaa joulukuussa 2021 Lapland View Lodge -hotelli, jossa on noin 100 vuodepaikkaa, ravintola ja kylpylä sekä muita ohjelmopalveluita matkailijoille. Luppiovaara on myös käynti- ja ulkoilukohde.

Övertorneån kuntakeskuksessa Matarengissä sijaitsee erilaisia matkailijan palveluja, mm. majoitusta, ravintoloita, käyntikohteita ja ohjelmalveluja. Ohjelmalveluja tarjoavat yritykset käyttävät laajemminkin Övertorneån kunnan alueita.

Kuva. Reväsvaaran kaava-alueen lähialueen matkailupalveluja.

2.4 Matkailun kehitysnäkymät

Ylitornion kunnan matkailun kehittämistä ohjataan Aavasaksan seudun Masterplan 2025 -ohjelmalla. Masterplan on valmistunut 2011 ja kunnalla on suunnitelmissa päivittää se ajantasaiseksi. Masterplanissa todetaan, että matkailukohteena Ylitornion Aavasaksa on perässä monia Lapin matkailukeskittyviä, mutta sillä on potentiaalia nousta jälleen merkittävien matkailupaikkojen joukkoon määrittämällä selkeästi muista keskuksista erottuva profiili.

Ylitornion kunta on toteuttanut Masterplanin mukaisia toimenpiteitä ja investoinut matkailuun vuosina 2014–2021 noin 5 miljoonaa euroa. Kunnalla ei kuitenkaan ole tiedossa Ylitornion alueella kunnan omia tai yritysten investointisuunnitelmia, joihin tuulivoimahanke erityisesti vaikuttaisi. (Kraatari, 11.11.2021)

Ruotsin puolella on matkailun kehittämiseksi ajankohtaisia investointisuunnitelmia. Luppiovaaran avattavan hotellin ohella uutta toimintaa kehitetään Vitsaniemen kylään Arthotel Tornedalenin yhteyteen noin 10 km lähimmästä voimalasta etelään. Konsthall Tornedal on suunniteltu kansainvälisestikin kiinnostavaksi kulttuurin, taiteen ja ihmisten kohtaamispaikaksi, jossa tulee olemaan myös ravintola- ja tapahtumapalvelut.

Övertorneån kunnassa matkailua kehitetään osana Torniojokilaakson alueellista "Heart of Lapland" -yhteistyötä ja laajempaa Swedish Lapland -aluetta, joka on Ruotsin arktinen matkakohde. Övertorneån kunnassa nähdään luontomatkailussa voimakasta kasvupotentiaalia ja kunta sai matkailun liiketoimintaympäristön kehittämiseen valtion aluekehitystukea vuosille 2018–2020 (Tilväxt verket). Kunnan visio vuodelle 2035 on olla houkutteleva ja kestävä kunta, joka keskittyy asumiseen, ympäristöön ja elinkeinoelämään (Visio 2020–2035).

3. Vaikutusten arviointi

Reväsvaaran tuulivoimahankkeen vaikutuksia matkailuun käsitellään aikaisemman tuulivoiman vaikutuksista tehdyn tutkimuksen valossa ja peilataan kaavoitusprosessin aikana saatuun palautteeseen. Sekä tutkimuksessa että kaavoitusprosessin vuorovaikutuksessa keskeisin esiin noussut teema on tuulivoiman vaikutus maisemaan.

3.1 Kirjallisuuskatsaus aikaisempaan tuulivoiman matkailuvaikutuksista tehtyyn tutkimukseen

Tutkimuksia tuulivoimaloiden vaikutuksista matkailuun on tehty vielä suhteellisen vähän, erityisesti toteutuneista vaikutuksista tuulivoimaloiden tuotantovaiheessa. Toisaalta tutkimusasetelmat myös vanhenevat tuulivoimaloiden teknologioiden kehittyessä ja tuulivoimapuistojen yleistyessä. Myös matkailijoiden arvostukset ja matkakohteen valintaan vaikuttavat tekijät muuttuvat ajan saatossa.

Kymmenen vuoden takaisessa Muonion Mielmukkavaaran matkailijoille tehdyssä kyselyssä (Tyrväinen ym. 2012) nähtiin erityisesti kansainvälisten matkailijoiden suhtautuvan kielteisesti vaaramaisemissa näkyviin tuulivoimaloihin ja suomalaisten matkailijoiden suhtautumisen olevan myönteisempää. Ulkomaalaisista matkailijoista suuri osa arvioi tuulipuiston toteutuessaan vähentävän heidän halukkuuttaan vieraila uudelleen Muoniossa. Tuulipuisto vaikuttaisi kielteisesti erityisesti Muonion imagoon erämaisena luontomatkailukohteena. Lähes puolet vastaajista vastusti tuulipuiston rakentamista ja toinen puolisko ei ottanut asiaan kantaa tai kannatti puiston rakentamista. Tuulipuiston mahdollisen rakentamisen kielteisten matkailuvaikutusten nähtiin kohdistuvan ensisijaisesti kansainväliseen matkailuun, jonka merkitys on Muoniossa poikkeuksellisen suuri.

Mielmukkavaaran tuulipuiston vaikutukset johtuvat suurelta osin visuaalisen luonnonmaiseman muutoksesta, jonka vuoksi on keskeistä se, miten ohjelmalveluja tarjoavien yritysten käyttämiä reiteiltä näkyy alueelle (Tyrväinen ym. 2012).

Tuulivoiman vaikutuksia matkailuun ja turismiin on selvitetty myös mm. Skotlannissa (Riddington ym. 2008). Osana tutkimusta tehtiin kirjallisuuskatsaus kansainvälisestä tutkimuksesta tuulivoiman vaikutuksiin liittyen. Tutkimuksen ja em. kirjallisuuskatsauksen tulokset voidaan tiivistää seuraavasti:

- Suunnitteluvaiheessa tapahtuvaan kehitykseen liittyy usein voimakasta kielteisyyttä maisema- ja matkailuvaikutusten perusteella.
- Alueilla, joilla matkailu on merkittävässä roolissa, on kansainvälisesti vain vähän toteutuneita tuulivoima-alueita, minkä vuoksi käytännön tuntemusta mahdollisista tuulivoiman kielteisistä vaikutuksista matkailuun on vähän.
- Suunnitteluvaiheessa merkittävä osa ihmisistä katsoo tuulivoiman heikentävän alueen matkailullista arvoa, joskin osa ihmisistä kokee vaikutusten olevan positiivisia.
- Ajan myötä kielteisyys tuulivoima-alueita kohtaan vähenee ja niistä tulee hyväksytyä, jopa arvostettu osa maisemaa.
- Vaikka tuulivoimalat muuttavat alueen maisemaa, todetut vaikutukset turismiin ja matkailuun on todettu kansainvälisesti hyvin vähäisiksi.
- Kaiken kaikkiaan ei ole näyttöä siitä, että tuulipuistot olisivat vaikuttaneet kielteisesti turismiin.

Myös tuoreemmassa portugalilaisessa tutkimuksessa (Silva ym. 2017) on todettu, että vaikka hankkeen suunnitteluvaiheessa moni matkailija on suhtautunut tuulivoimaan kielteisesti, tuotantovaiheessa tuulivoimaloilla ei ole ollut merkittävää vaikutusta matkustuskohteen valintaan tai matkailuun alueella.

Ruotsin Gotlannissa tuulivoiman vaikutusta matkailijoiden käyttäytymiseen on selvitetty kyselyllä (Brunova 2014), johon vastasi 735 vapaa-ajan matkailijaa. Vastanneista 8 prosenttia koki tuulivoiman negatiivisesti. Valtaosalla kyselyyn vastanneista matkailijoista, mukaan lukien ensi kertaa Gotlannissa vierailleet, tuulivoima ei vaikuttanut päätökseen lomailta uudelleen Gotlannissa.

Vaikka monien selvitysten mukaan todetut vaikutukset ovat jääneet vähäiseksi, matkailutoimijoiden ja -yritysten kokemalla uhalla on joka tapauksessa merkitystä. Negatiiviseksi kehitykseksi koettu tuulipuistohanke voi jarruttaa matkailuyritysten investointeja ja siten hidastaa matkailun kehittymistä ja kasvamista alueella (Sæþórsdóttir ym. 2021). Matkailuyrittäjät ja alueen toimijat voivat myös vaikuttaa matkailijoiden saamaan vaikutelmaan tuulivoimasta, riippuen miten tuulivoima kytketään matkailijoille kerrottavaan alueen tarinaan (kuten teknologia, historia, kerrostumat, elinkeinot, puhdas ilma ja energia).

3.2 Nykytilan kuvauksen ja vaikutusten peilaus saatuun palautteeseen

Tuulivoimalat ovat näkyvä elementti maisemassa. Tuulivoimaloiden näkyminen näköalapaikoille, maiseman arvoalueille, matkailijoiden käyttämiin palveluihin tai matkailijoiden liikkuesa alueella voi vaikuttaa matkailijan kokemukseen kohteessa.

Aavasaksalla Reväsvaaran tuulivoimalat näkyvät näkötorniin ja etelärinteiden puoleisille vähäpuustoisille alueille ja paikoin Tengeliönjoelle. Näkötorresta on etäisyyttä lähimmille voimaloille noin kymmenen kilometriä, joten etäisyyden takia vaikutukset näkymiin eivät ole enää merkittäviä. Näkötorresta teoriassa aukeavasta 360 asteen näkymäsektorista voimala-alue kattaa muutamia

prosentteja. Lisäksi näkymään sisältyy lukuisia muitakin moderneja elementtejä eri suunnissa. Muihin Kruununpuiston matkailurakennuksiin tuulivoimalat eivät välttämättä näy lainkaan. Läheisimmälle matkailu- ja virkistyskäytössä olevalle alueelle, Ainiovaaralle, tuulivoimalat näkyvät. Ainiovaaran ympäristössä reitistöllä liikkussa näkymään vaikuttaa puusto.

Reväsvaaran tuulivoimaloiden merkittävimmät vaikutukset Struven mittausketjuun Aavasaksalla voisivat aiheutua tähytyslinjan näköyhteyden estymisestä, mikä voisi heikentää Struven ketjun arvoa. Jotta Struven ketjun Aavasaksa-Huitaperi tähytyslinjan näköyhteys voidaan säilyttää, kaavan tuulivoimaloiden alueita rajataan niin, ettei tuulivoimaloiden mitään osia sijoitu Aavasaksa-Huitaperi-tähytyslinjalle. Matkailullisesti kiinnostavan Struven ketjusta tekee, että se edustaa maailmanperintöluettelossa tieteen ja tekniikan historiaa. Koska Struven ketju on eräs aikansa huomattavimmista teknistieteellisistä saavutuksista, ei moderni tuulivoimarakentaminen tässä mielessä ole sen kanssa merkittävässä ristiriidassa.

Ruotsin puolella Övertorneån kunnan joen puoleisella alueella keskeisiä ja kehitettäviä matkailupalveluita on sijoittunut pääasiassa Övertorneån keskustaajamaan, Luppiovaaralle, Risuddeniin. Tuulivoimalat näkyvät näille alueille. Myös merkittävimmät vaikutukset valtakunnallisesti arvokkaihin maisema-alueisiin syntyvät näkyisiin Ruotsin puolelta kohti Reväsvaaraa. Ottaen huomioon Ruotsin puoleisen jokilaakson arvokkaan kulttuuriympäristöalueen (riksintresse) laajuuden, luonteen ja suuntautuneisuuden, ei vaikutusten voida kokonaisuuden kannalta katsoa olevan merkittävästi haitallisia kohteen arvojen ja luonteen säilymisen kannalta. Riksintresse –alueeseen sisältyvien yksittäisten vastarannalla sijaitsevien kohteiden kannalta vaikutus näkyisiin voi paikoitellen olla merkittäväkin.

Kuva 2. Panoraamanäkymä Ruotsin puolelta Luppiovaaran näköalaravintolalta kohti Reväsvaaraa. Voimalat näkyvät selvästi jokilaakson ulkopuolisella reunavyöhykkeellä. Etualan puusto vähentää voimaloiden hallitsevuutta maisemakuvassa. Jokilaakson kulttuuriympäristökokonaisuus voidaan hahmottaa omana vyöhykkeenään. Etäisyys lähimpään voimalaan 7,0 kilometriä. Pohjakuvan kinovastaavuus 75 millimetriä.

Suomen puolella arvokkaan maisemakokonaisuuden maisematila avautuu kohti jokiuomaa, siis vastakkaiseen suuntaan kuin missä voimalat sijaitsevat, joten vaikka etäisyyttä voimaloille on vähemmän kuin Ruotsin puolelta, eivät vaikutukset jokilaaksoa kohti avautuviin näkyisiin ole merkittäviä.

Yleisesti tuulivoimarakentamisen potentiaaliset haitalliset vaikutukset matkailuun kohdistuvat erämaamatkailuun ja kohteisiin, joiden matkailullinen arvo perustuu erämaamaiseen luontoon. Tornionjokilaakson maisema on kulttuurimaisemana luonteeltaan monipuolinen kaikkine kerrostumineen eikä siellä ole varsinaista koskematonta luontoa. Sen sijaan kaikkialla luonnossa, erityisesti joenrannan ja saarien laitimilla ja niityillä sekä talousmetsissä, näkyy ihmisen kädenjälki. Rakentamisenkin osalta ihmisen toiminnot seudulla ovat pitkälti keskittyneet Tornionjokilaaksoon. On myös huomioitava, että kuten tuulivoimalat, myös matkailu ja sitä varten rakennettava infrastruktuuri sekä matkailijat itse muokkaavat voimakkaasti alueen luontoa ja luonnontilaisuuden tuntua.

YVA-menettelyvaiheessa Reväsvaaran tuulivoimahankkeeseen liittyen on arvioitu, että 15 tuulivoimalan toteutuessa, rakentamisvaiheen työntekijöiden (60–70 henkeä) yöpyminen alueella tarkoittaa yhteensä noin 4 000–5 000 yöpymistä paikallisissa hotelleissa ja mökeissä. Tuulimyllyjen määrän ollessa tätä pienempi, yöpymisten määrä on myös pienempi. Epäsuorina työllisyys- ja tulovaikutuksina ovat muiden muassa lisääntyvät ostot paikallisissa kauppa- ja erikoistavaraliikkeissä, polttoaineen myynti sekä rakennusaikainen lisääntyvä henkilökunnan tarve.

Matkailua ja uusia matkailutuotteita on mahdollista kehittää ammattimaisesti rinnakkain tuulivoiman kanssa. Tästä on esimerkkinä Kalajoen kaupunki, missä molemmat elinkeinot ovat vahvasti edustettuina. Kalajoella on nähty myös mahdollisuutena hyödyntää omassa kunnassa tuotettua uusiutuvaa energiaa matkailukeskuksessa ja siten edistää kestävämpää matkailua. (Kalajoen kaupunki 2019).

3.3 Matkailuvaikutusten epävarmuudet ja merkittävyys

Tuulivoiman vaikutuksia matkailuun on toteutuneidenkin hankkeiden kohdalla vaikea erottaa muista matkailuun vaikuttavista tekijöistä. Myös vertailussa toisissa kohteissa tehtyihin tutkimuksiin tulee ottaa huomioon kunkin matkailualueen erityispiirteet - kuten millainen vaikutus tuulivoimalla on kohteen vetovoimatekijöihin ja koettuun elämykseen sekä millainen kävijäprofiili on eli millaisia asioita kävijät arvostavat ja onko heidän kotiseudullaan tuulivoimaa.

Tornionjokilaakson kaltaisella ihmisen toiminnan vyöhykkeellä tuulivoiman vaikutukset voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä. Matkailu- ja virkistyskokemus sekä alueen vetovoima matkailun ja virkistyksen kannalta riippuvat kunkin henkilön omasta suhtautumisesta tuulivoimaloihin. Matkakohteen valintaan vaikuttavat siis monet tekijät, myös mielikuvat. Voimalat voivat olla toisille positiivinen signaali alueen kehittymisestä ja toisille häiritsevä maisemahaitta.

Tuoreen Iso-Britanniassa tehdyn tutkimuksen (Mordue ym. 2020) mukaan matkailualan tunnistamat tuulivoiman matkailuvaikutukset olivat usein enemmänkin riskeihin perustuvia kuin objektiivisiin faktoihin. Aikaisemman Suomessa tehdyn tutkimuksen mukaan tuulivoimaloiden melun häiritsevyyttä riippuu muustakin kuin melutasosta. Siihen vaikuttavat lisäksi asenteet voimaloiden maisemavaikutuksia ja tuulivoimaloita kohtaan yleisesti, myös asenteet virkamiehiä ja toimijoita kohtaan sekä se, miten huolestuneita tuulivoimalamelun terveysvaikutuksista ollaan (Hongisto ym. 2015).

4. Yhteenveto

Tornionjokilaaksossa matkailun vetovoimatekijöitä ovat maisema ja kulttuuriympäristö. Sekä tutkimuksessa että kaavoitusprosessin vuorovaikutuksessa keskeisin esiin noussut teema on tuulivoiman vaikutus maisemaan. Ruotsin puolella Övertorneån kunnan joen puoleisella alueella keskeisiä ja kehitettäviä matkailupalveluita on sijoittunut pääasiassa Övertorneån keskustaajamaan,

Luppiovaaralle sekä Risuddeniin. Reväsvaaran hankkeen tuulivoimalat näkyvät näille alueille. Myös merkittävimmät vaikutukset valtakunnallisesti arvokkaihin maisema-alueisiin syntyvät näkymiin Ruotsin puolelta kohti Reväsvaaraa.

Kattavien selvitysten ja vaikutusten arviointien avulla on varmistettu, että kaavan toteuttaminen ei kokonaisuutena katsottuna aiheuta merkittäviä maisemavaikutuksia eikä vaaranna alueen kulttuuriympäristöarvojen säilymistä, mikä on myös matkailun kannalta keskeistä. Reväsvaaran tuulipuisto ei estä nykyistä matkailua tai matkailun kehittämistä alueella. Matkailua ja uusia matkailutuotteita on mahdollista kehittää ammattimaisesti rinnakkain tuulivoiman kanssa.

Tutkimuksia tuulivoimaloiden vaikutuksista matkailuun on tehty vielä suhteellisen vähän, etenkin toteutuneista vaikutuksista tuulivoiman tuotantovaiheessa. Useiden tutkimusten mukaan tuulivoimalat eivät vaikuta matkustuskohteen valintaan tai matkailijoiden innokkuuteen palata turisticalueelle. Vaikka hankkeen suunnitteluvaiheessa moni matkailija on suhtautunut tuulivoimaan kielteisesti, tuotantovaiheessa tuulivoimaloilla ei ole ollut merkittävää vaikutusta matkustuskohteen valintaan tai matkailuun alueella.

5. Lähteet

Aavasaksan seudun Masterplan 2025: <https://ylitornio.fi/wp-content/uploads/2017/03/master-plan-2025.pdf>

Braunová, V. (2014). Impact Study of Wind Power on Tourism on Gotland. Saatavilla: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:709346/FULLTEXT01.pdf>

Hongisto, V., M. Suokas, J. Varjo & V-M. Yli-Kätkä, 2015. Tuulivoimamelun häiritsevyys kahdella tuulivoima-alueella. Ympäristö ja Terveys -lehti 6/2015, s. 54-59.

Kalajoen kaupunki, 2019. Saatavilla: <https://kalajoki.fi/matkailun-merkitys-kalajoen-kaupungille/>

Kraatari, Toni, Ylitornion kunta, puhelinhaastattelu 11.11.2021

Mordue, T.; Moss, O.; Johnston, L. The impacts of onshore-windfarms on a UK rural tourism landscape: Objective evidence, local opposition, and national politics. J. Sustain. Tour. 2020, 28, 1882–1904.

RESURS för Resor och Turism i Norden AB. Ekonomiska och sysselsättningsmässiga effekter av turismen i Övertorneå kommun inklusive åren 2015-2018, TEM 2019, 2020

Riddington, G., Harrison, T., McArthur, D., Gibson, H., & Millar, K. 2008. The economic impact of Wind farms on Scottish tourism. The Tourism Policy Unit, Scottish Government. Saatavissa: <https://www.webarchive.org.uk/wayback/archive/3000/https://www.gov.scot/resource/doc/214910/0057316.pdf>

Sæþórsdóttir, A.D.; Wendt, M.; Tverijonaite, E. Wealth of Wind and Visitors: Tourist Industry Attitudes towards Wind Energy Development in Iceland. Land 2021, 10, 693. <https://doi.org/10.3390/land10070693>

Silva, Luís and Delicado, Ana. "Wind farms and rural tourism: A Portuguese case study of residents' and visitors' perceptions and attitudes" Moravian Geographical Reports, vol.25, no.4, 2017, pp.248-256. <https://doi.org/10.1515/mgr-2017-0021>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rakennukset ja kesämökit [verkkojulkaisu]. ISSN=1798-677X. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 18.11.2021].
Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/rakke/uut.html>

Tyrväinen, L., J. Järviluoma, K. Nikkola & H. Silvennoinen, 2012. Selvitys matkailijoiden suhtautumisesta Mielmukkavaaran tuulipuistohankkeeseen. Metlan työraportteja www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2012/mwp237.htm

Övertorneå kommun. Visio 2020-2035. Saatavilla: https://www.overtornea.se/sv/Kommun--Politik/Politik/Mal_och_styrning/ [26.11.2021]